Τριτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση ως παράγων ανάπτυξης και ανταγωνισμού

Δρακούλης Φουντουκάκος

Περιληψη

Η παγκοσμιοποίηση, ο διεθνής ανταγωνισμός και η ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης επιβάλλουν την υπέρβαση των ιδεολογικών και θεσμικών αγκυλώσεων του παρελθόντος και την αδειοδότηση της λειτουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων διαφόρων τύπων. Μια τέτοια ενέργεια θα διασφαλίσει στους υποψήφιους φοιτητές το δημοκρατικό δικαίωμα της επιλογής τύπου ιδρύματος και του επιστημονικού κλάδου που θα σπουδάσουν, θα περιορίσει την εκροή σπουδαστικού συναλλάγματος και εγκεφάλων, θα επιτρέψει την προσέλκυση ξένων φοιτητών και, τέλος, θα κάνει στενότερη τη σύνδεση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων με την παραγωγή και περισσότερο ευέλικτο και προσαρμοστικό προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας το παραγόμενο ανθρώπινο δυναμικό. Άλλωστε, ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση διαθέτει το σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών, ανάμεσά τους και εκείνες, όπως η Ιρλανδία και η Φιλανδία, οι επιδόσεις των οποίων στην εκπαίδευση και στην οικονομία αποτελούν αντικείμενο θαυμασμού στην Ελλάδα.

Ο χώρος της παιδείας, με μικρές μόνο παρενθέσεις και αναλαμπές, έχει δεινοπαθήσει από συστάσεως του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Όσοι ασχολούνται με την ιστορία της εκπαίδευσης, καλώς γνωρίζουν ότι η

ελληνική κοινωνία, με αφορμή την εκάστοτε εφαρμοζόμενη εκπαιδευτική πολιτική, με περιόδους εντάσεως ή υφέσεως, με κατευθυνόμενο ή μη λόγο, με τεκμηριωμένες ή μη θέσεις, με γνώση ή πλήρη άγνοια, αλλά πάντοτε με προτασσόμενο το ενδιαφέρον για τη νεολαία, διαιρείται και απασχολείται ολόκληρες δεκαετίες.

Η πολιτική και οι πολιτικοί ανευρίσκουν «πεδίον δόξης λαμπρόν» στις αντιπαραθέσεις, στις μεταρρυθμίσεις και αντιμεταρρυθμίσεις με τη συμπαράταξη πολλάκις πνευματικών ανθρώπων, επιρρίπτοντας ευθύνες επί δικαίων και αδίκων, με θλιβερό αποδέκτη τον κοινωνικό ιστό.

Ασχολούμενος επί σειράν ετών με την παιδεία τόσο σε πρακτικό, εφαρμοσμένο επίπεδο όσο και σε θεωρητικό, δυστυχώς θα πρέπει, όσο επώδυνο κι αν είναι, να εκφράσω διαπιστώσεις και απορίες και, βεβαίως, θα λάβω συγκεκριμένες θέσεις με συγκεκριμένες προτάσεις.

- Πώς είναι δυνατόν ανά δεκαετία να κλονίζεται σοβαρά αυτός ο ευαίσθητος κοινωνικά, οικονομικά, εθνικά τομέας;
- Πώς είναι δυνατόν να μην μπορούμε να προσαρμόσουμε το ζητούμενο ανά εποχή εκπαιδευτικό πρότυπο με την κατάλληλη διαδικασία;
- Πώς είναι δυνατόν να μην μπορούμε με πλήρη συναίνεση να μεταβάλουμε το θεσμικό πλαίσιο, ενώ χαρακτηρίζουμε όλοι ως εθνικό το θέμα της παιδείας;
- Είμαστε υπέρ το δέον συντηρητικοί και άτολμοι ή εξυπηρετούμε συντεχνιακά και πολιτικά συμφέροντα;

Και όσο το ελληνικό κράτος ρύθμιζε «τα του οίκου του», τα προβλήματα επισημαίνονταν, υπήρχαν, αλλά το σύστημα λειτουργούσε με τις αδυναμίες του στην «κλειστή μας κοινωνία».

Στον 21ο αιώνα όμως η διεθνοποίηση μεταβάλλει τα δεδομένα και ο Έλληνας, ως πολίτης του κόσμου, καλείται να συγκριθεί, να αντιπαραταχθεί, να ανταγωνιστεί στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Απαιτείται επαναπροσδιορισμός, επαναπροσανατολισμός του όλου εκπαιδευτικού συστήματος για να μην τεθεί στο περιθώριο.

Ευελπιστώντας ότι ο εθνικός διάλογος για την παιδεία το 2005 δε θα προστεθεί ως μια σελίδα στην ιστορία της εκπαίδευσης, αλλά θα επιλύσει χρόνια, επείγοντα και καθοριστικά προβλήματα παιδευτικού περιεχομένου, θα συνδράμω κατά το δυνατόν και ως πολίτης και ως εκπρόσωπος του ΕΒΕΑ.

Οι συνομιλητές, ειδικοί στα αντίστοιχα προβλήματα, οφείλουν να τα αντιμετωπίσουν σε βάθος και να μην ενδιαφέρονται για την προβολή απλώς των προσωπικών τους απόψεων και των συντεχνιακών τους διεκδικήσεων. Να συναισθανθούμε όλοι ότι συζητάμε για το μέλλον

του τόπου, ότι η πολυπλοκότητα της εκπαίδευσης απαιτεί γνώση, εμπειρία, αποφασιστικότητα, υλοποίηση και όχι ευχολόγια.

«Γιατί είναι ανάγκη να λέμε την αλήθεια και όχι να πολυλογούμε, να πράττουμε αυτό που πρέπει στις δύσκολες ώρες», όπως αποφαίνεται ο Δημόκριτος ο Αβδηρίτης.

Γιατί οι ώρες και κρίσιμες είναι και δύσκολες, και ο ανταγωνισμός σκληρός, η ανεργία καλπάζει, τα πανεπιστήμιά μας αδυνατούν να προσαρμοστούν στο διεθνές περιβάλλον ουσιαστικά, γιατί δεν αρκεί μόνο να ανταλλάσσουν απόψεις στα διεθνή συνέδρια –επιστημονικά αναγκαίο, κοινωνικά και οικονομικά ουδέτερο–, αλλά το πώς οι δημιουργούμενοι ανθρώπινοι πόροι θα συμβάλλουν στον ανταγωνισμό, στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, στυλοβάτης της εθνικής οικονομίας και του κοινωνικού συνόλου.

Η αγορά εργασίας είναι αμείλικτη, τα προβλήματα διογκώνονται και οι νέοι μας αναζητούν και το τερπνόν και το ωφέλιμο, πιστεύοντας στην ανταποδοτικότητα της γνώσης, εφόσον δε δύνανται να επιβιώσουν χωρίς τα ανάλογα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα. Η πληροφόρηση των πολιτών και η διαφώτιση της κοινής γνώμης διαστρεβλώνονται ενίοτε εσκεμμένα και άλλοτε από άγνοια, οι πολιτικές ηγεσίες βρίσκονται σε συνεχή ομηρία και δισταγμό, και το πολιτικό κόστος επικαλύπτει το εθνικό συμφέρον. Οι εκπαιδευτικοί προβάλλουν ως ύψιστη επιδίωξή τους την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα σε όλες τις βαθμίδες, αλλά όσες στατιστικές βλέπουν το φως της δημοσιότητας κατατάσσουν τα εκπαιδευτικά μας ιδρύματα και τους εκπαιδευόμενους στις τελευταίες θέσεις διεθνώς.

Αυτό που διαφαίνεται ως γενική εικόνα από όλη την εκπαιδευτική διαδικασία είναι μια διάχυτη αμηχανία, ένας φόβος μπροστά στην κατάσταση που καλούμεθα να αντιμετωπίσουμε, μια έλλειψη ουσιαστικής υποδομής οργανωτικού και διαδικαστικού χαρακτήρα, με αγκυλώσεις και δογματικές τοποθετήσεις παρελθόντων ετών και ιδεολογιών. Και έτσι, ένας από τους εν δυνάμει πιο εύρωστους τομείς των «υπηρεσιών» μας, η παιδεία και ο πολιτισμός, να μην παράγουν αγαθά ανταγωνιστικά και «ανθρώπινους πόρους» ικανούς να εξαχθούν στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία και οικονομία.

Νομίζω ότι αξίζουμε ως λαός καλύτερης μοίρας και σοβαρότερης αντιμετώπισης στη σύγχρονη εποχή της γνώσης και των υπηρεσιών. Το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας μπορεί να διεκδικήσει ικανή μερίδα στο διεθνή στίβο. Οι τρόποι και οι μέθοδοι είναι χρέος ημών, των υπεύθυνων φορέων.

Το τεύχος του έγκριτου περιοδικού του Πανεπιστημίου Αθηνών, μηνός Απριλίου εκδίδεται την κατάλληλη χρονική περίοδο, όταν όλα τα θέματα της παιδείας είναι ανοιχτά και βρίσκονται υπό συζήτηση, ενώ το ακανθώδες δίλημμα ιδιωτικών και δημόσιων πανεπιστημίων στη χώρα μας, παρ' ότι έχει ξεπεραστεί από την υψηλή τεχνολογία αλλά κυρίως από τη φιλελεύθερη οικονομία και την παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, τίθεται εκ νέου.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση ταλανίζεται για την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών, μη κερδοσκοπικών, μη κρατικών πανεπιστημίων σε χρονική περίοδο που οι ευρωπαϊκές χώρες προσελκύουν πόρους και κεφάλαια, παράγουν έρευνα και διοχετεύουν εξειδικευμένο δυναμικό στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, στη διεθνή αγορά και στα σημαντικότερα ερευνητικά κέντρα.

Η ελευθερία στη πρόσβαση της γνώσης και η ιδιωτική παιδεία αντλούν τις καταβολές τους από την αρχαία Ελλάδα, όπου την πλήρη ευθύνη για την εκπαίδευση των παιδιών στα δημοκρατικά καθεστώτα (Αθήνα) την είχε η οικογένεια. Βέβαια, συναντά ο μελετητής και τον πλήρη έλεγχο της εκπαίδευσης και της αγωγής των νέων από το ίδιο το κράτος στη Σπάρτη.

Προς τι βλάπτει και τι αφαιρείται από τα αδιαφιλονίκητα δημοκρατικά δικαιώματα του πολίτη με την παράλληλη λειτουργία μη κερδοσκοπικών ή ιδιωτικών ή συνεργαζόμενων με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια οργανισμών ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης; Αρχή των δημοκρατικών καθεστώτων και κοινωνιών θεωρείται η ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών στη γνώση και η δυνατότητα επιλογής του χώρου, όπου έκαστος θεωρεί ότι θα την αποκτήσει πληρέστερα και ανταποδοτικότερα. Γνωρίζουμε τις ιδιαιτερότητες της χώρας μας.

Δε χρειάζεται να αναφερθώ στο άρθρο 16 του Συντάγματος, το οποίο, με την αναθεώρηση το 1975 και εντεύθεν, απαγορεύει την ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση. Η πρόσφατη αναθεώρηση δεν τροποποιεί το άρθρο 16 του Συντάγματος και διατηρεί την έννοια της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Επιτρέπει την ίδρυση ιδιωτικών ανώτερων σχολών τριετούς φοιτήσεως (λειτουργούν ιδιωτικές ανώτερες σχολές πολιτιστικών ειδικοτήτων, όπως θεάτρου, κινηματογράφου, ωδεία, σκηνογραφία και σκηνοθεσία, Νόμος 2557/97), οι άδειες των οποίων χορηγούνται από το Υπουργείο Πολιτισμού.

Ο πίνακας που παρατίθεται παρακάτω καταδεικνύει τη συνύπαρξη ιδιωτικών και κρατικών πανεπιστημίων στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΣΤΑ ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΑ ΜΕ ΑΥΤΗΝ ΚΡΑΤΗ

Α/Α	ΚΡΑΤΟΣ-ΜΕΛΟΣ	ΙΔ. ΠΑΝ.
1.	ΑΥΣΤΡΙΑ	
2.	ΒΕΛΓΙΟ	
3.	ΓΑΛΛΙΑ	
4.	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	
5.	ΔΑΝΙΑ	
6.	ΕΛΛΑΔΑ	
7.	ΕΣΘΟΝΙΑ	
8.	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	
9.	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	
10.	ΙΣΠΑΝΙΑ	
11.	ΙΤΑΛΙΑ	
12.	ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	
13.	ΚΥΠΡΟΣ	
14.	ΛΕΤΟΝΙΑ	
15.	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	
16.	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	
17.	ΜΑΛΤΑ	
18.	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	
19.	ΠΟΛΩΝΙΑ	
20.	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	
21.	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	
22.	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	
23.	ΣΟΥΗΔΙΑ	
24.	ΤΣΕΧ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	
25.	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	
26.	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	
27.	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	
28.	ΚΡΟΑΤΙΑ	
29.	ΤΟΥΡΚΙΑ	

Κράτη-Μέλη στα οποία λειτουργούν ιδιωτικά πανεπιστήμια

Κράτη-Μέλη στα οποία λειτουργούν αναγνωρισμένες ανώτερες σχολές

Κράτη-Μέλη στα οποία δεν επιτρέπεται η λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων

Κράτη-Μέλη στα οποία επιτρέπεται η λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων, αλλά δεν έχουν ακόμα δημιουργηθεί

Στοιχεία από την www.euroeducation.net

Αναφέρομαι στον ευρωπαϊκό χώρο γιατί το αμερικανικό σύστημα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι γνωστό. Συνωστίζονται φοιτητές/-τριες από όλο τον πλανήτη να φοιτήσουν στα τμήματα του Harvard, του MIT κτλ.

Επικαλούμεθα το ιρλανδικό θαύμα, δηλαδή την επένδυση στους ανθρώπινους πόρους, το φιλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα και τη συμβολή του στην αλματώδη ανάπτυξη της οικονομίας της Φιλανδίας. Παράλληλα διαπιστώνεται ότι η σύνδεση αγοράς εργασίας και εκπαίδευσης είναι ο μόνος τρόπος να καταπολεμηθεί η ανεργία, να αμβλυνθούν οι κοινωνικές συγκρούσεις, να αναζητηθούν επαγγέλματα τα οποία η αγορά έχει ανάγκη. Οι στρατιές ανέργων πτυχιούχων δεν ωφελούν. Η άποψη «η επιστήμη για την επιστήμη» είναι ελιτίστικη και ξεπερασμένη. Φυσικά και δεν αποκλείεται ο νέος ή η νέα να αποδέχεται αυτήν την άποψη και να την ακολουθεί. Η πολιτεία όμως και οι φορείς υποχρεούνται να τον καταστήσουν υπεύθυνο των επιλογών του ενημερώνοντάς τον. Πιο ευέλικτος και περισσότερο προσαρμόσιμος, ο ιδιωτικός τομέας καλείται παράλληλα με τη δημόσια εκπαίδευση να σταθεί αρωγός και νεωτεριστής.

Αναφέρθηκα επιτροχάδην στις γενικές αρχές και στους προβληματισμούς που διέπουν το εκπαιδευτικό σύστημα και τον παραλληλισμό του στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία και οικονομία με άλλες χώρες. Προτίθεμαι όμως διεξοδικά να αναλύσω τη συμβολή ενός ελεύθερου εκπαιδευτικού μοντέλου, που υλοποιείται από τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών.

Τα μέρη τα οποία θα διατρέξω είναι:

1ον το νομικό καθεστώς και η λειτουργία των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών,

2ον οι συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο,

3ον οι οικονομικές διαστάσεις του θέματος,

4ον οι δικαστικές αποφάσεις,

5ον το καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δημόσια και ιδιωτικά τριτοβάθμια ιδρύματα, με αναφορά στο καθεστώς των πρώην κομουνιστικών κρατών,

6ον ο τρόπος λειτουργίας τους και

7ον η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων σε σχέση με τον ανταγωνισμό, την παραγωγικότητα και τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων.

Ο νόμος του 1935 παρέχει τη δυνατότητα ιδρύσεως Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών, παρ' ότι το επίπεδο των παρεχόμενων σπουδών δε διευκρινίζεται από τον ανωτέρω νόμο.

«Είναι δυνατόν τα "Εργαστήρια" να παρέχουν γνώσεις πανεπιστημιακού επιπέδου με το κατάλληλο κατά περίπτωση διδακτικό προσωπικό, οι οποίες βεβαιωμένες τυπικά μετά την ολοκλήρωση των σπουδών να αποτελούν ένα επιπρόσθετο προσόν για τους ενδιαφερομένους.

»Κατά συνέπεια, η απαγόρευση από μέρους της πολιτείας των παραδόσεων ενός τέτοιου επιπέδου και περιεχομένου επιμέρους γνωστικών αντικειμένων να έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 § 1 του Συντάγματος. Σ' αυτή την περίπτωση, η λειτουργία των "Εργαστηρίων" είναι καθ' όλα θεμιτή και νόμιμη.

»Με την ίδρυση και λειτουργία των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών που παρέχουν εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου δεν παραβιάζονται λοιπόν οι συγκεκριμένες συνταγματικές διατάξεις των § 5 εδάφιο 1 και § 8 εδάφιο 2 του άρθρου 16» (Θανάσης Αλαμανής, *Ιδιωτικοποίηση της ανωτάτης εκπαίδευσης στην Ελλάδα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999).

Το 1991, ο Εισαγγελεύς Εφετών Αθηνών, μετά από την παραπομπή των ΕΕΣ από το Υπουργείο Παιδείας και του θορύβου που είχε ξεσπάσει, αποφαίνεται για τη νόμιμη λειτουργία των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών και για τη μη παραπομπή τους σε τακτική δικάσιμο (απόσπασμα του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, 8/6/1992):

«Χορηγούν απλές βεβαιώσεις σπουδών, πλην όμως έχουν συνάψει συμβάσεις εργασίας με αλλοδαπά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στις περιπτώσεις δε αυτές, ενδεχομένως παρέχονται γνώσεις πανεπιστημιακού επιπέδου, κάτι βεβαίως που δεν απαγορεύεται από την ισχύουσα νομοθεσία, αφού το επίπεδο των παρεχομένων από τα κρινόμενα Εργαστήρια Σπουδών δεν διευκρινίζεται στο νόμο. Η παροχή δε πανεπιστημιακών γνώσεων από άλλους φορείς εκτός των κρατικών πανεπιστημίων δεν μπορεί να θεωρηθεί, κατά τη γνώμη μου, έμμεση καταστρατήγηση των προαναφερομένων συνταγματικών διατάξεων του άρθρου 16 § 5 εδ. 1 και 8 εδ. 2, εφόσον οι φορείς αυτοί αντιδιαστέλλονται εμφανώς από οποιαδήποτε έννοια πανεπιστημιακής ιδιότητας και δεν χορηγούν πανεπιστημιακά διπλώματα και άλλους παρεμφερείς τίτλους σπουδών, δεδομένου ότι η άποψη αυτή ευθέως αντιτίθεται στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ελεύθερης διακίνησης

των ιδεών (άρθρο 14 § 1 του Συντάγματος). Επομένως, φρονώ ότι είναι θεμιτή και νόμιμη η παροχή πανεπιστημιακών γνώσεων και από εξωπανεπιστημιακούς φορείς, εφόσον οι φορείς αυτοί δεν εμφανίζονται ως ιδιωτικά πανεπιστήμια και περιορίζονται στη χορήγηση απλών βεβαιώσεων προσδιοριστικών μόνον του είδους (και όχι του επιπέδου) και της διάρκειας των σπουδών, καθώς και της επιδόσεως των σπουδαστών».

Την ίδια περίοδο, γνωμοδοτήσεις διακεκριμένων πανεπιστημιακών καθηγητών απεφάνθησαν ότι, εφόσον στον οδηγό σπουδών των ΕΕΣ ρητώς αναφέρεται η συνεργασία τους με αλλοδαπά ΑΕΙ, τα Εργαστήρια δεν είναι δυνατόν να υπαχθούν στις απαγορευτικές διατάξεις της περί ΑΕΙ και ΕΕΣ ισχύουσας ελληνικής νομοθεσίας. Επίσης, οι ίδιες γνωμοδοτήσεις αποκλείουν την πιθανότητα σύγχυσης ως προς τη νομική φύση των ΕΕΣ – την περίπτωση δηλ. εξομοίωσής τους με τα ημεδαπά ΑΕΙ. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά τη νομιμότητα της παροχής διδασκαλίας εκ μέρους πανεπιστημιακών καθηγητών στα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών. Θεωρείται ότι, από τη στιγμή που τα ΕΕΣ λειτουργούν σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία, αποτελούν χώρο έκθεσης της επιστημονικής γνώσης των μελών ΔΕΠ υπό τη μορφή της διδασκαλίας.

Πολλά Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών συνήψαν ακαδημαϊκές σχέσεις (franchising) με ευρωπαϊκά και αμερικάνικα πανεπιστήμια. Η σύναψη αυτών των ακαδημαϊκών σχέσεων καθορίζουν α) την πνευματική υποδομή, β) την υλικοτεχνική υποδομή και γ) το καθεστώς του διοικητικού οικονομικού ελέγχου. Συνεπώς, καθορίζονται όλες οι προϋποθέσεις λειτουργίας με στόχο υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, με υποδομές που εξυπηρετούν την εκπαιδευτική διαδικασία, με πλήρη εφαρμογή του αγγλοσαξονικού και ευρωπαϊκού συστήματος. Την ευθύνη για την πλήρη εφαρμογή τη φέρει το συνεργαζόμενο πανεπιστημιακό ίδρυμα, το οποίο και χορηγεί τον πανεπιστημιακό τίτλο σπουδών. Ο τρόπος λειτουργίας και η εκχώρηση του πανεπιστημιακού τίτλου υπόκεινται στον έλεγχο του κράτους του συνεργαζόμενου πανεπιστημίου, που, όπως προανεφέρθη, χορηγεί και τον τίτλο σπουδών.

Για τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου υπάρχει πρόσθετος έλεγχος από το συμβούλιο των Πρυτάνεων, των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και από τον οργανισμό BAC (British Accreditation Council) για ιδρύματα που παρέχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου.

Οι συνεργασίες αυτές βασίζονται στη θεμελιώδη αρχή της Ευρω-

παϊκής Ένωσης για την ελεύθερη διακίνηση προσώπων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών εντός της εσωτερικής αγοράς.

Κατά συνέπεια, ή αποδεχόμαστε την αυτοδιοίκηση και αυτοτέλεια των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την ελεύθερη διακίνηση ιδεών και την πρόσβαση στη γνώση, ή θεσπίζουμε κανόνες απολυταρχικών καθεστώτων φοβούμενοι την απόκτηση γνώσης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται εάν δεν την ελέγχουμε!

Κρατικά μονοπωλιακά καθεστώτα στην εποχή της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, της ελεύθερης ηλεκτρονικής πρόσβασης, της θέσπισης από το ελληνικό κράτος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και γνώσης, μόνον υποκριτικούς προβληματισμούς θέτουν. Απελευθερώνοντας κρίσιμους τομείς της οικονομίας, όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια, οι λιμένες κτλ., δεν μπορούμε να υποστηρίζουμε τον περιορισμό της πνευματικής ανεξαρτησίας και να εγκλωβιζόμαστε στο καθεστώς του κρατισμού.

Από τα εκτεθέντα, τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών νόμιμα λειτουργούν, νόμιμα παρέχουν τις γνώσεις τους, νόμιμα διδάσκουν τα γνωστικά τους αντικείμενα και νόμιμα συνεργάζονται με πανεπιστημιακά ιδρύματα του εξωτερικού.

Οι προβληματισμοί και οι θέσεις οι οποίες αβασάνιστα ή κατευθυνόμενα διατυπώνονται από φορείς και πολιτικούς δημιουργούν ανασταλτικούς παράγοντες για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος και κυρίως για την εκπλήρωση του εθνικού στόχου, να γίνει η Ελλάδα πολιτιστικό, πνευματικό και εκπαιδευτικό κέντρο. Απαιτείται βεβαίως νομικό και θεσμικό πλαίσιο με σαφείς όρους ίδρυσης, λειτουργίας και ελέγχου αυτών των ιδρυμάτων.

Έτσι μόνο μπορούν άμεσα να επιλυθούν τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Διότι γνωρίζουμε ότι με το ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα καλλιεργείται η εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση με τραγικές οικονομικές επιπτώσεις για την εθνική οικονομία και για τους Έλληνες πολίτες.

Οι ελληνικές οικογένειες βλέπουν τα παιδιά τους να προσπαθούν να σπουδάσουν γνωστικά αντικείμενα εκτός επιλογής τους, μακριά από την οικογενειακή τους εστία και με το όνειρο της απόκτησης του πανεπιστημιακού πτυχίου, με επακόλουθο όμως την τεράστια αιμορραγία στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Οι πλέον εύποροι των ελληνικών οικογενειών παρέχουν τη δυνατότητα για σπουδές εκτός Ελλάδος, πολλές φορές σε αμφισβητούμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα της αλλοδαπής, με αιμορραγία επίσης του οικογενειακού προϋπολογισμού.

Υπολογίζεται ότι 65.000 Ελληνόπουλα σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο βρίσκονται εκτός χώρας.

Το καθεστώς των Πανελληνίων Εξετάσεων δημιουργεί πολυδιάσπαση και κατευθύνει τον υποψήφιο φοιτητή σε σπουδές και τόπο κατοικίας όχι της επιλογής του, αλλά των κατευθύνσεων που οι περιστάσεις τού επιβάλλουν, χωρίς προγραμματισμό, χωρίς μελέτη μελλοντικής επαγγελματικής αποκατάστασης.

Ποια είναι η ευαισθησία που εκφράζεται από την ελληνική πολιτεία για τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, που τα παιδιά τους θέλουν να σπουδάσουν συγκεκριμένα αντικείμενα χωρίς να διαταράσσεται ο οικογενειακός προϋπολογισμός τους;

Τα αποτελέσματα; Τραγικά για την εθνική οικονομία και περισσότερο τραγικά για τη στελέχωση του κράτους, για την αλλαγή νοοτροπίας και προσανατολισμού. Μετά τις σπουδές τους οι αξιότεροι εξ αυτών παραμένουν στην αλλοδαπή επί σειρά ετών ή εγκαθίστανται μόνιμα, με αποτέλεσμα επιστήμονες που μπορούν να προσφέρουν στην ελληνική κοινωνία να βρίσκονται εκτός χώρας. Η πολιτεία οδεύει τώρα προς τη σωστή κατεύθυνση συστήνοντας την Επιτροπή Έρευνας και Τεχνολογίας υπό τον ακαδημαϊκό κ. Νανόπουλο, αξιοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο διαπρεπείς Έλληνες του εξωτερικού.

Το ΕΒΕΑ από 10ετίας και πλέον, έχει συστήσει ομάδα εργασίας για τη σύνδεση εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας με τις παραγωγικές δυνάμεις του τόπου, προσπαθώντας μέσα από αυτή τη συνεργασία να ενισχύσει εκπαιδευτικά ιδρύματα και να διαχέει τα αποτελέσματα της έρευνας στη βιομηχανία. Υπολογίζεται ότι το φοιτητικό συνάλλαγμα που δαπανάται ανέρχεται σε 1,2 δις ευρώ ετησίως, όταν οι ξένες άμεσες επενδύσεις το 2003 στη χώρα μας ήταν 50 εκατ. δολάρια.

Αναδυόμενες οικονομικές αγορές χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ φροντίζουν να σπουδάσουν τα παιδιά τους σε ευρωπαϊκά και αμερικανικά πανεπιστήμια, με παντελή απουσία της Ελλάδας από την εκπαιδευτική διαδικασία και αδυναμία της στην προσέλκυση αλλοδαπών σπουδαστών. Αξίες όπως η προστιθέμενη αξία της εκπαίδευσης αλλοδαπών σπουδαστών στη χώρα μας προσκρούουν σε ιδεολογήματα παρελθούσης νοοτροπίας, θεωρώντας ότι η χώρα μας θα υποστεί αλλοίωση. Κάτι άλλο δεν μπορώ να σκεφτώ για τη μη προσέλκυση αλλοδαπών σπουδαστών.

Στο παρελθόν υπήρχαν μεμονωμένα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα τα οποία εκπαίδευαν αλλοδαπούς σπουδαστές από μεσανατολι-

κά και αφρικανικά κράτη, μεταφέροντας εκεί το ελληνικό πνεύμα, διδάσκοντας την ελληνική κουλτούρα και γλώσσα, δημιουργώντας χιλιάδες ελληνολάτρες πρεσβευτές για τη χώρα μας, συνεισφέροντας πολύτιμο συνάλλαγμα.

Η απελευθέρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είτε με τη μορφή της δραστηριότητας των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών είτε με τη μορφή της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, θα δημιουργούσε εθνικούς πόρους για την ενίσχυση της οικονομίας μας, που προσδιορίζονται σε 1δις ευρώ. Κυρίως όμως θα περιοριζόταν το μεταναστευτικό κύμα και θα προσέδιδε προστιθέμενη αξία με αλυσιδωτές θετικές αντιδράσεις στην εθνική οικονομία. Αγορές όπως αυτές της Κίνας, της Ινδίας, του Πακιστάν, των πρώην κομουνιστικών, μεσανατολικών και αφρικανικών κρατών θα προσέθεταν στο εθνικό εισόδημα και στο εθνικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Ένα παράδειγμα μόνο θα αναφέρω, αυτό του ανοίγματος της αγοράς της Κίνας, όπου κατά το προηγούμενο έτος τα πανεπιστήμια των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσέλκυσαν περί τους 100.000 Κινέζους φοιτητές, πρωτοστατούντος του Ηνωμένου Βασιλείου με προσέλκυση περίπου 30.000 φοιτητών. Στην Ελλάδα τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών μετά πολλών δυσκολιών προσέλκυσαν μόνο περί τους 1.000 Κινέζους φοιτητές. Συμφέρον της Ελλάδας, αναφέρθηκε προηγουμένως, είναι να ανοίξει τα σύνορά της και να κάνει ανταγωνιστικότερη την εκπαίδευσή της, συνεισφέροντας στην εθνική οικονομία και στην ελληνική κοινωνία με την ενίσχυση του τομέα των υπηρεσιών. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι η υποστήριξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας εκ μέρους της πολιτείας και η άρση των αδιεξόδων της δημόσιας εκπαίδευσης.

Συγκρίνοντας το καθεστώς λειτουργίας των ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με το καθεστώς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρατηρεί κανένας ότι στα 23 από τα 25 κράτη-μέλη υπάρχει δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση και σε πολλά από τα πρώην κομουνιστικά κράτη ιδρύονται επισήμως ιδιωτικά πανεπιστήμια, μηδέ της Κίνας εξαιρουμένης. Στην Ελλάδα θέλουμε να αποκλείσουμε και τις διεξόδους οι οποίες προσφέρονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για απελευθέρωση του τομέα της εκπαίδευσης (τροπολογία Χατζηδάκη), εμμένοντας σε θέσεις και θεωρίες οι οποίες δεν έχουν καμιά θέση πλέον στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και κοινωνία.

Διατείνονται μερικοί ότι το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο που διέ-

πει τη λειτουργία των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών δημιουργεί ανεξέλεγκτα και περιθωριακά εκπαιδευτικά ιδρύματα που δεν εκπληρώνουν τους εκπαιδευτικούς τους στόχους.

Τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών, με μακροπρόθεσμα εκπαιδευτικά προγράμματα και συνεργασίες με πανεπιστημιακά ιδρύματα της αλλοδαπής, έχουν συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας, που αφορούν στην υλικοτεχνική και πνευματική τους υποδομή και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού τους έργου. Υπάρχει επιλεγμένο διδακτικό προσωπικό – μέχρι το 2000 μπορούσαν και πανεπιστημιακοί καθηγητές να διδάξουν σε Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών, πράγμα που η πολιτεία διά νόμου απαγόρευσε, λες και τα Εργαστήρια δεν εκπαιδεύουν Έλληνες πολίτες οι οποίοι και δικαιούνται να διδάσκονται από υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικό προσωπικό, επιτρέπεται όμως να μετέχουν σε άλλες δραστηριότητες!

Η πνευματική και υλικοτεχνική τους υποδομή ανταποκρίνεται πλήρως στις προδιαγραφές των γνωστικών αντικειμένων τα οποία διδάσκουν. Κανένα πανεπιστημιακό, ευρωπαϊκό ή αμερικάνικο ίδρυμα δεν θα ευτέλιζε τον τίτλο σπουδών του παρέχοντάς τον κατόπιν συνεργασίας με ίδρυμα το οποίο δε θα κάλυπτε τις προϋποθέσεις για την υλοποίηση των γνωστικών του αντικειμένων.

Η αγορά εργασίας είναι ο αποδέκτης και ο σκληρός κριτής για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όταν λειτουργεί κάτω από ανταγωνιστικές συνθήκες και όταν δεν καλύπτει τις αδυναμίες του μονοπωλιακού συστήματος. Η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και η εφαρμογή της νέας τεχνολογίας έδωσαν τη δυνατότητα σε όλους μας να μιλάμε για το οικονομικό ιρλανδικό θαύμα, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Οι επιχειρήσεις έχουν συνειδητοποιήσει πλήρως ότι ο εκσυγχρονισμός τους, η ανάπτυξή τους, η ανταγωνιστικότητά τους, η αύξηση της παραγωγικότητάς τους μόνο με υψηλό ανθρώπινο δυναμικό μπορούν να επιτευχθούν και, όπως ήδη τόνισα, η ιδιωτική πρωτοβουλία προσλαμβάνει τα μηνύματα έγκαιρα και δρα αποτελεσματικά και άμεσα.

Είναι πρόκληση λοιπόν για τη χώρα μας να αποδεχθεί τις συνθήκες του ελεύθερου ανταγωνισμού, να επενδύσει στην εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, να χορηγήσει «επιταγή παιδείας» την οποία ο/η υποψήφιος/-α θα μπορεί να την εξαργυρώνει στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, εάν θέλουμε, ως κράτος και ως πολίτες, να ανταποκριθούμε στις σύγχρονες ανταγωνιστικές παγκοσμιοποιημένες συνθήκες.

Πλασματικά διλήμματα προκαλούν οπισθοδρόμηση και απώλεια πόρων, καταδεικνύουν φοβία για το νέο, εγκλωβίζουν υψηλό ανθρώπι-

νο δυναμικό και ελαχιστοποιούν τη δυνατότητα της Ελλάδας να γνωστοποιήσει τις ικανότητες του δυναμικού της, να παρέχει υπηρεσίες σε πολλούς τομείς που καθυστέρησαν δραματικά. Η γνώση των πανεπιστημιακών καθηγητών, οι πόροι των οικονομικών παραγόντων, η δυναμική των συνδικάτων, τα όνειρα των νέων μας μπορούν να βρουν στέγη στον εθνικό διάλογο για την παιδεία υπό την αιγίδα της πολιτείας, ώστε να στηθεί γερό οικοδόμημα, ικανό να απορροφήσει εγχώριους και αλλοδαπούς φοιτητές, με σκοπό συγκεκριμένο και υψηλό: το καλύτερο μέλλον για την Ελλάδα και τους Έλληνες Ευρωπαίους πολίτες.

Η επένδυση στη γνώση και στον άνθρωπο υπήρξε πάντα η πεμπτουσία του πολιτισμού μας· οι άξονες περί τους οποίους στρέφεται η ίδια η ιστορική μας ύπαρξη. Καιρός να ανακτήσουμε τις χαμένες ευκαιρίες προς όφελος όλων των κοινωνικών εταίρων.

Abstract*

Private Tertiary Education in the service of development and competition

The forces of globalization and international competition as well as the knowledge society dictate to Greece the negation of old-fashioned ideologies and institutional anchyloses in the field of higher education. This, among other things, would allow the establishment, and function of private universities in the country, that has been thus far denied; after all private higher education institutions are already functioning in the country in the form of "Laboratories of Liberal Studies", on certain occasions as franchisees of foreign universities (mainly British). The establishment of private universities would safeguard for university candidates their right to choose where and what to study, rather than have an abortive system of selection choose for themselves as it is presently the case; it would reduce the cost of studying aboard both for the over 60.000 Greek students studying in foreign universities and for the state as well as the relevant brain drain; it would make the Greek higher education system attractive to foreign students, thus increasing national income;

* Την αγγλική περίληψη του κειμένου έγραψε η Χ. Ματθαίου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε.

it would increase the flexibility of higher education provision thus improving its relevance to the labour market.

The benefits of private higher education are demonstrated by the success stories of higher education in countries like Ireland and Finland whose education and economic systems are highly appreciated in the Greek society.